

СТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ ОСОБИСТІСНОЇ МОТИВАЦІЇ НА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

А Доведена необхідність створення позитивної особистісної мотивації на підвищення рівня естетичної культури як складової професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів. Автором проаналізовані етапи формування естетичної культури майбутніх учителів початкових класів, проведення дослідницького експерименту та доведена ефективність реалізації педагогічних умов формування естетичної культури майбутніх учителів початкових класів.

Ключові слова: педагогічні умови; мотив; особистісна мотивація; естетична культура; тренінг

Актуальність проблеми дослідження зумовлена необхідністю впровадження нових освітніх стандартів у систему вищої педагогічної освіти, обґрунтування нових підходів до формування активної, відповідальної, творчо мислячої і висококультурної особистості майбутніх педагогів. Одним із важливих напрямів вивчення проблеми підвищення якості вищої педагогічної освіти є інтенсивний пошук педагогічних умов, що сприяють становленню естетичної культури майбутнього вчителя початкових класів як вагової складової його професійної та особистісної культури.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Підтвердженням цього є основні напрями розвитку освіти, що визначені «Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки», Проектом Концепції розвитку освіти до 2025 року (2014), Законом України «Про вищу освіту» (2014), Законом України «Про освіту» (2016).

Питаннями визначення педагогічних умов у різних аспектах педагогічної науки займалися такі дослідники: В. Андреев, В. Гриньова, С. Золотухіна, Н. Кузьміна, О. Молчанюк та ін. [2; 3; 4; 5; 7].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Педагогічними умовами нашої наукової роботи передбачена наявність низки заходів, спрямованих на досягнення визначених нами завдань. Використовуючи вищезазначені вихідні концептуальні ідеї та констатовані раніше основні протиріччя в досліджуваному явищі, ми розробили умови формування естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів.

Метою статті є необхідність виокремлення умови створення позитивної особистісної мотивації на підвищення рівня естетичної культури як складової професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Створення позитивної особистісної мотивації на підвищення рівня естетичної культури, що зумовлює успішність протікання процесу підготовки майбутнього фахівця початкової школи – одна з головних умов формування естетичної культури

у майбутніх учителів початкових класів. Прогнозованим результатом реалізації змісту зазначеної умови є формування здатності майбутнього фахівця системно й умотивовано набувати знань щодо естетичної культури, формування естетичного смаку та естетичних почуттів.

До об'єктивних чинників створення позитивної мотивації майбутніх учителів початкової школи належать: цільова, організаційно-змістовна, методична забезпеченість освітнього процесу, який спрямовано на зацікавленість студентів майбутньою професією та прагнення до досягнення успіху.

Зазначимо, що мотив – це спонукальний чинник дій і вчинків людини [9]. У процесі навчання разом із пізнавальним аспектом розвивається й мотиваційний, пов'язаний із суб'єктивними потребами, поглядами та емоціями. Мотиви поведінки формуються завдяки елементарним захопленням ідеалами та впевненості. Мотивація є важливою частиною всієї системи процесу навчання, його функціональною характеристикою. Тож ефективність управління пізнавальною діяльністю студентів залежить від створення педагогічних умов і стимулів, що забезпечують позитивну мотивацію як у студентів, так і у викладача.

Мотивація залежить від цілої низки факторів, специфічних для діяльності, якою вона зумовлена. По-перше, мотивація визначається самою системою навчання, освітнім закладом. По-друге, організацією навчального процесу. По-третє, психологічними особливостями суб'єкта (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібності, самооцінка тощо). По-четверте, суб'єктивними особливостями викладача. По-п'яте, специфікою навчального предмета.

У вищій школі виховання інтересу до обраної професії, позитивного ставлення до неї досягається завдяки формуванню у студентів правильного уявлення про суспільне значення та зміст роботи в майбутній галузі діяльності, особливості та закономірності її розвитку. Зазвичай, це відбувається в такий спосіб: у студента формується впевненість у своїй професійній придатності, а також свідоме розуміння необхідності оволодіння всіма дисциплінами, видами підготовки, передбачени-

ми навчальним планом певного ВНЗ; вироблення потреби цікавитися всім прогресивним та інноваційним у діяльності провідних спеціалістів відповідної галузі (фаху); вміння спрямовувати результати самовиховання на благо фаховій роботі.

Посиленням мотивації оволодіння професією на основі системи професійно орієнтованих знань передбачається розвиток інтересу студентів до навчання, зокрема не тільки до певної лекції, семінару тощо, а й до процесу здобуття знань під час створення ситуацій інтересу; мотивація професійної та навчальної діяльності; прагнення до досягнення успіху; формування ставлення до майбутньої професійної діяльності як особистісної й соціальної цінності, усвідомлення значущості формування особистісних якостей і вмінь, формування потреби в професійному вдосконаленні.

Ключовим моментом у мотиваційній сфері майбутнього фахівця є духовне наповнення професії: мотивація високих рівнів досягнення у власній діяльності; прагнення розвивати себе як професіонала, спонукати до позитивної динаміки професійного вдосконалення, не хтувати будь-яким шансом для професійного самовдосконалення; гармонійне протікання всіх етапів професіоналізації – від адаптації до професії, далі – до майстерності, творчості; неприпустимість професійних деформацій у мотиваційній сфері, криз; внутрішній локус професійного контролю, тобто пошук чинників успіху, причин неуспіху в собі самому й усередині професії; оптимальна психологічна цінність високих результатів у професійній діяльності – без первантажень, стресів, конфліктів.

Оскільки суть людини є єдністю біологічної, психологічної та соціальної підструктур, чимало вчених, розглядаючи мотивацію, свідчать про потреби й поділяють їх на біологічні, психологічні та соціальні. Серед соціальних потреб мотивами до конкурентоспроможності можуть бути прагнення до матеріальної винагороди, пошани. Біологічна потреба виникає як наслідок на відхилення від оптимального рівня стану організму, і відразу ж приводить до активного стану нервової системи; біологічні потреби є підвалиною життєвої винахідливості. Пізнавальна ж потреба виникає як результат практичної діяльності людини, у процесі якої виникає відповідна спеціалізація нервових клітин, причина якої властива всьому живому – потреба в інформації.

Мотивами можуть бути предмети зовнішнього світу, уявлення, переживання, все те, у чому виражається потреба. Психологи Б. Ананьєв, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, Б. Теплов також зазначали про взаємозв'язок потреб і мотивів, проте не зводили їх воедино, уважаючи потреби початковими, але не єдиними й не основними мотивами людської діяльності, оскільки потреба сама по собі не надає діяльності специфічної спрямованості [1; 6; 8; 10].

Мотивацію визначають так само, як сам процес спонукання особи до будь-якої діяльності. Активність студента – це й «пусковий механізм», і результат процесу навчання. Як «пусковий механізм» активність студента – це жага нового,

прагнення до лідерства, радість пізнання (мотиваційно-потребова сторона особистості), а як результат навчання – це установка на усунення пізнавальних суперечностей, розв'язання навчальних і побутових проблем – операційно-пізнавальна сторона, це й готовність до виконання завдань – морально-вольова сторона.

Формування естетичної культури майбутніх учителів початкових класів залежить не тільки від рівня сформованості здібностей, розумових умінь і навичок, способів розумової діяльності, а й від розвитку мотиваційно-потребової сфери особистості студента.

Для того, щоб освітнє середовище сприяло дієвому розвитку відповідних умінь і навичок, важливо грамотно й цілеспрямовано мотивувати педагога. Мотивація саморозвитку зумовлена особистісними та освітніми потребами – бажанням удосконалити власну життєдіяльність або уникнути зайвих проблем для того, щоб стати розвинутою та компетентною особистістю.

Очевидно, для успішного здійснення діяльності людина має керуватися певними намірами і мотивами. Ефективне вирішення мотиваційних задач, на думку науковців, можливе у спеціально організованій системі професійної підготовки, яка передбачає оволодіння методами перетворення себе та розуміння мотивації вчинків інших, починаючи з опанування прийомами самопізнання, виявлення й вивчення власних «мотиваційних стихій».

У процесі розвитку естетичної культури майбутніх учителів початкових класів відповідно до визначеної нами умови, окреслюємо такі етапи:

1) мотиваційно-цільовий (усвідомлення місця та ролі естетичної культури в професійному та особистісному становленні педагога; формування адекватного уявлення про себе, розуміння власної значущості, цінності, якості своїх фахових знань, навичок, професійних завдань; ініціювання прагнення, інтересу, мотивів особистості до оволодіння вміннями й навичками саморефлексії та розвитку естетичної культури; визначення потреб й цілей, корегування планів наступних дій і майбутньої діяльності в цілому);

2) організаційно-змістовний (створення теоретичного та практичного простору для формування знань щодо естетичної культури особистості, оволодіння майбутніми фахівцями специфічними вміннями та компетенціями; забезпечення сприятливих умов для роботи в групі та активного стилю спілкування учасників педагогічного процесу на основі сформованих мотивів);

3) методичний (узагальнення й систематизація інформації про механізм формування естетичної культури, її види та особливості; активізація термінологічного інструментарію, який пов'язаний із поняттям «естетична культура»; діагностика якості засобів та оптимальних методів і прийомів формування естетичної культури; обґрунтування наступних кроків професійного зростання та особистісної мотивації).

Вищезазначені етапи дають нам серйозну опору в побудові структури підготовки вчителів до такої

діяльності у вищому педагогічному навчальному закладі. При цьому необхідно звернути увагу на досвід педагогічної діяльності при підготовці майбутніх учителів початкових класів.

Упровадження визначеної умови, а саме: «створення позитивної мотивації на підвищення рівня естетичної культури як складової професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів», яке передбачає свідоме оволодіння майбутніми вчителями початкових класів системою знань про факти, явища, категорії, закономірності, принципи й методи педагогічної науки, знання методики проведення уроку в початковій школі, способів вирішення нестандартних ситуацій відповідно до змінних умов, що стимулюють і мотивують до пошуково-дослідницької діяльності; збагачення змісту освіти навчальною інформацією, зорієнтованою на мотивацію щодо формування конкурентоспроможності фахівця.

Зазначено, що для організації мотиваційного середовища викладачеві потрібні технологічні компетентності, що включають спеціальні комунікативні, інтерактивні, перцептивні та ігрові знання, вміння й навички і психологічну готовність до діяльності в аспекті формування естетичної культури особистості.

Вагоме місце у процесі формування компетентностей посідає систематична та послідовна участь

майбутніх фахівців у різних мотиваційних тренінгах, а також запровадження оптимальних методів, що найбільше сприяють ефективності процесу сприймання, а саме: аналіз взаємозв'язку державної мови та твору живопису, порівняльний метод, метод різноманітних позицій тощо.

Отже, як ми вже зазначали, до об'єктивних чинників створення позитивної мотивації майбутніх учителів початкових класів належать: цільова, організаційно-змістовна, методична забезпеченість освітнього процесу, який спрямовано на зацікавленість студентів майбутньою професією та прагнення до досягнення успіху.

Мотиваційно-ціннісне ставлення до професійної діяльності в широкому його розумінні виражається у спрямованості, що становить ядро особистості вчителя початкових класів. Предметом особливої уваги викладачів не тільки психолого-педагогічних дисциплін, а й дисциплін предметної підготовки є формування професійно-педагогічної спрямованості особистості майбутнього вчителя початкових класів, тобто ставлення до професії, дітей, предмета, що викладається, і самого себе як суб'єкта педагогічної діяльності.

Розглянемо етапи формування естетичної культури майбутніх учителів початкових класів в аспекті реалізації визначеної нами умови (рис. 1):

Мета: сформувати естетичну культуру у майбутніх учителів початкових класів		
1 етап Формування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів початкових класів до майбутньої професії	2 етап Формування у студентів позитивної мотивації у процесі засвоєння системи знань і вмінь методичного характеру в аспекті проблеми дослідження	3 етап Удосконалення вмінь щодо формування естетичної культури в себе й у молодшого школяра, формування узагальнених підходів до зазначеного процесу
Результат: високий рівень сформованості власної естетичної культури		

➔ **Рис. 1. Поетапна модель формування естетичної культури майбутніх учителів початкових класів**

1-й етап спрямований на формування системи мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до майбутньої професії, що чітко відповідає вищезазначеним нами чинникам. Цей етап протікає в межах вивчення студентами циклу дисциплін, передбачених навчальним планом.

2-й етап спрямований на мотивацію студентів щодо формування методичних знань і вмінь. Він реалізується внаслідок спрямованості методик на підготовку студентів до конкретного виду діяльності, виконання студентами системи завдань аналітичного й конструктивного типів.

3-й етап орієнтований на мотивацію щодо вдосконалення системи засвоєних студентами знань і вмінь, а також їх реалізація в нових ситуаціях й організації науково-дослідної й навчально-дослідної роботи студентів. Умовами реалізації практичного етапу є система творчих занять і професійно-педагогічна практика. Основними методами підготовки студентів на цьому етапі є творчо-дослідницькі методи, ділові ігри, мотиваційні тренінги, вивчення авторських спецкурсів за вибором. Формами організації діяльності студентів є лекції, семінари, самостійна, індивідуальна та групова робота, а також педагогічна.

Упровадження оптимальних методів і форм навчання з метою підвищення мотивації студентів висуває до викладача такі вимоги, які спонукають його одночасно виступати в різних ролях і демонструвати різні види компетентностей. Для організації мотиваційного середовища викладачеві потрібні технологічні компетентності, які включають спеціальні комунікативні, інтерактивні, перцептивні та ігрові знання, вміння й навички і психологічну готовність до діяльності в аспекті формування естетичної культури особистості.

Крім перелічених компетентностей, викладачеві необхідно володіти креативними технологіями і вміннями створювати творчу атмосферу, техніками психологічної підтримки, арт-терапії, зняття напруги, здатністю відновлювати свої фізичні й душевні сили та іншими вміннями.

Сформувати вищезазначені компетентності майбутній фахівець може у процесі систематичної та послідовної участі у різних мотиваційних тренінгах.

Для мотиваційних тренінгових занять ми передбачали три взаємопов'язані етапи. На першому етапі викладач коротко, не зачіпаючи особистих проблем кожного з присутніх, оголошує загальну об'єктивну ситуацію в суспільстві, пов'язану

з процесом формування естетичної культури майбутніх фахівців і мотивує учасників до подальшої професійної співпраці. Причому, важливим на цьому етапі є посилення на конкретні факти, джерела, відомих авторів і практичний досвід.

Другий етап тренінгу ми так чи інакше пов'язуємо з усвідомленням власної педагогічної позиції у змодельованих віртуально-професійних ситуаціях у зазначеному питанні (формування естетичної культури вчителя початкових класів).

Третім етапом є теоретичний блок, але представлений викладачем не як безпечна, узагальнена, інформація, а з указівкою на різні позиції учасників тренінгу щодо проблеми вивчення; у процесі діалогічного спілкування висувається спектр різноманітних позицій, точок зору на ту саму проблему всіх учасників тренінгу.

На четвертому етапі передбачається групове обговорення вищезазначених позицій, особистий саморозвиток кожного учасника.

Висновки з даного дослідження. Отже, у результаті вищезазначених аспектів діяльності у студентів відзначається мотивація високих рівнів; прагнення розвинути себе як професіонала, особистість із високим рівнем естетичної культури, бажання до позитивної динаміки культурно-естетичного росту, використання будь-якого шансу з метою професійного вдосконалення, професійне цілепокладання; те, що немає професійних деформацій у мотиваційній сфері, криз; гармонійне проходження всіх етапів професіоналізації – від адаптації

до професії, відтак до майстерності, творчості; внутрішній локус професійного контролю, тобто пошук причин успіху або неуспіху в собі самому й усередині професії; оптимальне психологічне поцінування високих результатів у професійній і культурно-естетичній діяльності, тобто, унеможливлення перевантажень, стресів, конфліктів.

Перспективу подальшої наукової роботи бачаємо в дослідженні можливостей упровадження інтегрованого підходу в підготовці майбутніх учителів початкових класів до формування естетичної культури особистості молодшого школяра.

Список використаних джерел

1. Ананьев, Б. Г. Избранные психологические труды в 2-х т. / Б. Г. Ананьев. – Т.1. – Москва: Педагогика, 1980. – 230 с.
2. Андреев, В. И. Педагогика: Учебный курс для творческого саморазвития / В. И. Андреев. 2-е изд. – Казань: Центр инновационных технологий, 2000. – 600 с.
3. Гриньова, В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти) / В. М. Гриньова. – Харків: Основа, 1998. – 300 с.
4. Золотухіна, С. Т. Проблема виховного навчання в педагогічній науці / С. Т. Золотухіна // Сучасні проблеми дидактики: зб. наук. пр. – Харків, 2003. С. 49-56.
5. Кузьміна, Н. В. Очерки психологии труда учителя. Психологическая структура деятельности учителя и формировании его личности / Н. В. Кузьмина. – Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1987. – 183 с.
6. Леонтьев, Л. П. Проблемы управления учебным процессом: математические модели / Л. П. Леонтьев, О. Г. Гохман. – Рига: Знание, 1984. – 239 с.
7. Молчанюк, О. В. Засоби та шляхи вирішення проблеми індивідуалізації та диференціації навчання в школі / О. В. Молчанюк // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: зб. наук. пр. – Харків: ХДПУ, 2000. – Вип. 11. – С. 139-142.
8. Рубинштейн, С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2002. – 712 с. – (Мастера психологии).
9. Словник іншомовних слів / [за ред. О. С. Мельничука]. – Київ: Гол. редакція УРЕ, 1974. – 776 с.
10. Теплов, Б. М. Психология музыкальных способностей. / Б. М. Теплов. Москва-Ленинград: АПН РСФСР. 1947. – 335 с.

Дата надходження авторського оригіналу до редакції: 10.06.2017

Пилипенко Н. В. Создание положительной личностной мотивации на повышение уровня эстетической культуры как составляющей профессиональной компетентности будущего учителя начальных классов.

А Раскрыта сущность педагогического условия создания положительной личностной мотивации на повышение уровня эстетической культуры как составляющей профессиональной компетентности будущего учителя начальных классов. Автором проанализированы этапы формирования эстетической культуры будущих учителей начальных классов, проведение исследовательского эксперимента и доказана эффективность реализации педагогических условий формирования эстетической культуры будущих учителей начальных классов.

Ключевые слова: педагогические условия; мотив; личностная мотивация; эстетическая культура; тренинг

Pylypenko N. V. The positive personal motivation to increase the level of aesthetic culture as a component of professional competence of future primary school teachers.

S The article reveals the essence of pedagogical conditions to create positive personal motivation to enhance the aesthetic culture as a component of professional competence of future primary school teacher. The author analyzes the stages of aesthetic culture of primary school teachers, conducting research and experiments proves efficiency of pedagogical conditions of formation of aesthetic culture of primary school teachers.

Key words: pedagogical conditions; motive; personal motivation; aesthetic culture training